

**O'ZBEKISTONDA DINIY BAG'RIKENGLIK VA MILLATLARARO
TOTUVLIK***Farg'ona davlat universiteti**Tarix fakulteti talabasi**Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi*

Annotatsiya: O'zbekistonda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu tamoyillar mamlakatda yashovchi turli millat va din vakillarining hamjihatlikda hayot kechirishi, tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Konstitutsiyasi va qonunlari diniy e'tiqod erkinligi hamda barcha millatlarning teng huquqliligini kafolatlaydi. Shuningdek, mamlakatda turli diniy konfessiyalar va madaniy markazlarning faoliyati davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanib, millatlararo muloqot va hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlikning huquqiy asoslari, amaliy tajribasi va xalqaro miqyosdagi o'rni tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: millatlararo totuvlik, bag'rikenglik, e'tiqod erkinligi, siyosat, tinchlik, barqarorlik, madaniy markazlar, millatlararo muloqot, xalqaro hamkorlik

Kirish

O'zbekiston mustaqilligini e'lon qilishi va hukumatning demokratiya g'oyalariga sodiqligi bilan jamiyat taraqqiyotining dunyoviy yo'lni tanlashi mamlakatimizda umuman dinlar va diniy guruhlarining yashashi uchun bosqichma-bosqich teng huquqiy sharoitlar yaratish imkonini berdi. Millatlararo totuvlik – millatlararo ahillik, xalqaro do'stlikdir. Millatlararo totuvlik milliy istiqlol mafkurasining asosiy g'oyalaridan sanalib, muayyan hudud, davlatda turli millat vakillarining hamjihatlikda, birgalikda, hech qanday nizolarsiz hamkorlikda faoliyat yuritishini ifodalovchi tushunchadir. Millatlararo totuvlikni bir jamiyatda yashab, yagona maqsad yo'lida mehnat qilayotgan turli millat va elatlarga mansub kishilar o'rtasidagi o'zaro hurmat, mehr-oqibat, do'stlik va hamjihatlikning ma'naviy asosi deb atash mumkin.

Asosiy qism

2018-yil dekabr oyida BMT Bosh Assambleyasi tomonidan "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" maxsus rezolyutsiyasi qabul qilingani hamkorlikdagi muhim samaralardan biridir. Qarorning qabul qilinishi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida ilgari surilgan tashabbusini amaliy amalga oshirish bo'ldi. Taklif etilayotgan rezolyutsiyaning asosiy maqsadi "hammaning ta'lim olishdan foydalanishini ta'minlash, savodsizlik va

jaholatga barham berish”dir. E’tiborlisi, rezolyutsiya nafaqat BMTga a’zo barcha davlatlar tomonidan bir ovozdan qo‘llab-quvvatlandi, balki 50 dan ortiq davlat hammuallifligi bilan qabul qilindi. Bu O‘zbekiston Prezidenti tashabbusi dolzarbligi va xalqaro hamjamiyat tomonidan yuksak e’tirof etilganidan dalolatdir. Hujjat “bag‘rikenglik va o‘zaro hurmatni rivojlantirish, diniy erkinlikni ta’minlash, dindorlarning huquqlarini himoya qilish va ularni kamsitishning oldini olishga” qaratilgan. “Jamiyatimizda millatlararo totuvlik va bag‘rikenglik muhitini mustahkamlashga qaratilgan ishlarimiz sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. Har yili Xalqaro do‘stlik kuni sifatida keng nishonlanadigan 30-iyul sanasi O‘zbekistonda “Xalqlar do‘stligi kuni” deb e’lon qilindi. Bu yil ushbu bayram mamlakatimizda birinchi bor keng nishonlandi. Buni ham ichki va tashqi siyosat omillari birlashadigan mushtarak hodisa sifatida qabul qilish mumkin”¹

O‘zbek xalqining mehmondo‘stligi va bag‘rikengligi, ayniqsa, urush yillarida namoyon bo‘ldi. Shu davrda O‘zbekistonga 1 milliondan ortiq kishi, jumladan, 200 ming bola evakuatsiya qilindi. Turli millatga mansub yetim bolalarni o‘zbek xalqi o‘z farzandiday ardoqlab, ularni voyaga yetkazdi. Masalan, toshkentlik Shoahmad Shomahmudovlar oilasi insonparvarlikning yuksak namunasini ko‘rsatdi. Ikkinchi jahon urushi yillarida Shoahmad Shomahmudov va uning ayoli Bahri Akramova turli millatning qarovsiz va yetim qolgan bolalarini farzandlikka olib, ta’lim-tarbiya bergan. Ular boshpanasiz qolgan, turli millat vakillari bo‘lgan 13 bola va urushdan so‘ng yana 3 bolani o‘z tarbiyalariga olishgan. Mamlakatimiz hududida qadimdan ko‘plab millat va elat vakillari hamjihatlikda yashab kelmoqda. Ular o‘rtasida asrlar davomida milliy nizolar bo‘lmagan. Xalqimiz azaldan bag‘rikenglik, mehmondo‘stlik, kechirimlilik, boshqalarning urf-odat va qadriyatlarini e’zozlash kabi umuminsoniy fazilatlarini ko‘rsatib kelgan. Millatlararo totuvlik umumbashariy qadriyat bo‘lib, turli xalqlar birgalikda istiqomat qiladigan mintaq va davlatlar milliy taraqqiyotini belgilaydi, tinchlik hamda barqarorlikning kafolati bo‘lib xizmat qiladi. O‘zbekistonda milliy-diniy qadriyatlarni tiklash, buyuk ajdodlarning boy ilmiy-ma’naviy merosini o‘rganish va targ‘ib etish, jamiyatda diniy bag‘rikenglikni mustahkamlash, Islom sivilizatsiyasi markazi, xalqaro ilmiy-tadqiqot markazlari faoliyatining o‘ziga xos mexanizmlari amalga oshirilmoqda. Diniy sohada amalga oshirilgan keng ko‘lamli islohot va o‘zgarishlar natijasida Buxoroda Mir Arab oliy madrasasi, Samarqandda hadis ilmi maktabi o‘z faoliyatini boshladi. Shuningdek, O‘zbekiston musulmonlari idorasi huzurida “Vaqf” xayriya jamoat fondi tashkil etilgan bo‘lib, uning vazifalari qatorida masjidlar, muqaddas ziyorat va ziyoratgohlar hamda boshqa ob’ektlarni rekonstruksiya qilish, moddiy-texnik bazasini ta’minlash hamda boshqa ob’ektlarni rekonstruksiya

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston” gazetasi bosh muharriri Salim Doniyorovning savollariga javoblaridan

qilishni moliyalashtirish hamda ushbu sohadagi ishchilarga moddiy yordam ko'rsatishdan iborat.

O'zbekistonda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlikni ta'minlash bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirildi. Quyida ushbu sohadagi asosiy yo'nalishlar keltirilgan:

1. Huquqiy islohotlar

Konstitutsiya va qonunlar: O'zbekiston Konstitutsiyasida e'tiqod erkinligi va millatlararo teng huquqlilik kafolatlangan. "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonunga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilib, diniy e'tiqod erkinligi yanada mustahkamlandi. Diniy tashkilotlarni ro'yxatdan o'tkazish: Bu jarayon soddalashtirilib, diniy tashkilotlarning faoliyat yuritishi uchun qulay sharoitlar yaratildi.

2. Ta'lim sohasidagi islohotlar

Diniy ta'lim: Islom madaniyati markazi, Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi kabi ta'lim muassasalari tashkil etildi. Ular diniy va dunyoviy bilimlarni uyg'unlashtirishga xizmat qilmoqda. Ochiq muloqotlar: Ta'lim muassasalarida bag'rikenglik, millatlararo do'stlik va diniy erkinlikka oid mavzularda targ'ibot ishlari olib borilmoqda.

3. Milliy madaniyatlar va tillarni rivojlantirish

Mamlakatda 130 dan ortiq millat va elat vakillari yashaydi, ularga o'z tili, madaniyati va urf-odatlarini saqlash uchun sharoit yaratilgan. 140 dan ortiq milliy madaniy markazlar faoliyat yuritmoqda. Davlat tashkilotlarida turli millat vakillarining teng huquqli ishtiroki ta'minlanmoqda.

4. Xalqaro hamkorlik

O'zbekiston BMT, YEXHT va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda diniy bag'rikenglik va millatlararo muloqotni rivojlantirish bo'yicha tadbirlar o'tkazmoqda. 2021-yilda BMT Bosh Assambleyasida O'zbekiston tashabbusi bilan "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" deb nomlangan maxsus rezolyutsiya qabul qilindi.

5. Diniy va madaniy muloqotni rivojlantirish

Har yili mamlakatda millatlar va konfessiyalar o'rtasidagi muloqotni mustahkamlash maqsadida turli tadbirlar va festivallar tashkil etiladi.

Ommaviy axborot vositalarida diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlikni targ'ib qiluvchi materiallar chop etilmoqda. Bu islohotlar milliy birlikni mustahkamlash, tinchlik va barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Qabul qilingan qonun hujjatlariga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mita faoliyatini yanada takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha kengash huzuridagi jamoatchilik maslahat organi bo'lgan Din ishlari bo'yicha kengashning yangi tarkibi tuzildi. Ayni paytda O'zbekistonda 16 diniy

konfessiyaga mansub atigi 2335 ta diniy tashkilot faoliyat ko'rsatmoqda, shundan 2142 tasi musulmon tashkilotlaridir. Shuningdek, O'zbekistonda 178 ta xristian tashkiloti, 8 ta yahudiy jamiyati, 6 ta Bahaiy dini jamiyati, bitta "Flare Krishna" jamiyati va bitta buddist ibodatxonasi, shuningdek, O'zbekiston dinlararo Injil jamiyati faoliyat yuritadi. So'nggi paytlarda O'zbekistonda 96 ta diniy tashkilot ro'yxatga olingan, shundan Buxoro, Samarqand va Termiz shaharlarida 2 ta oliy va bitta o'rta maxsus islom ta'lim muassasasi, 74 ta masjid va 19 ta cherkov mavjud. Respublikamizda faoliyat yuritayotgan diniy tashkilotlar boshqa jamoat tashkilotlari qatori ma'naviy-ma'rifiy ishlarda faol ishtirok etib, jamiyat ma'naviyatini yuksaltirish, yoshlarda vatanparvarlik, shuningdek, konfessiyalararo mustahkam e'tiqodni shakllantirishga salmoqli hissa qo'shmoqda. O'zbekiston Prezidenti topshirig'iga binoan 2019-2021-yillarda beshta "Mehr" insonparvarlik aksiyasi muvaffaqiyatli o'tkazildi va ular doirasida 500 dan ortiq respublika fuqarolari, asosan, ayollar va bolalar o'z yurtiga qaytarildi. Ularning tezroq reintegratsiyalashuvi va rehabilitatsiyasiga davlat darajasida yanada ko'maklashish maqsadida o'z vaqtida tibbiy, psixologik, moddiy va ma'naviy yordam ko'rsatish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi. Ma'lumki, hozirgi O'zbekiston inson huquqlari bo'yicha 70 dan ortiq yirik xalqaro hujjatlarga qo'shilgan. Mazkur hujjatlarga qo'shilgani O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilishning samarali tizimini yaratishga xizmat qildi. O'zbekistonda diniy sohada olib borilayotgan, jamiyatda konfessiyalararo muloqot va diniy bag'rikenglikni mustahkamlashga qaratilgan siyosat barqarorlik va xavfsizlikning muhim omili bo'layotganini alohida ta'kidlash joiz. Ayni paytda turli millat va elatlarning milliy an'ana va qadriyatlarini asrab-avaylash, ularni yanada rivojlantirish, boyitish masalasi davlatimizning doimiy e'tiborida bo'lib kelmoqda. Bugun umumiy o'rta talim maktablarimizda 7 tilda – o'zbek, qoraqalpoq, rus, qirg'iz, turkman, qozoq va tojik tillarida bilim berilayotgani, shuningdek, ommaviy axborot vositalari O'zbekistonda istiqomat qilayotgan millatlarning 10 ta tilida faoliyat olib borayotgani buning yorqin namunasidir.

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni alohida ta'kidlash joizki, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan "Hamma narsa inson uchun, inson manfaatlari uchun" tamoyili izchil davom ettirilayotganining yaqqol tasdig'idir ". O'zbekistonda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlikni ta'minlash mamlakatning siyosiy, ijtimoiy va huquqiy hayotida muhim o'rin tutadi. Davlat tomonidan qabul qilingan islohotlar e'tiqod erkinligini kafolatlash, millatlararo hamjihatlikni mustahkamlash va turli madaniyatlarning rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bu yo'nalishda olib borilgan ishlar nafaqat milliy darajada, balki xalqaro miqyosda ham yuqori baholanmoqda. Tinchlik, hamkorlik va bag'rikenglikka asoslangan bunday siyosat O'zbekistonda barqarorlikni

mustahkamlash va turli millat vakillarining farovon hayot kechirishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2017-yil 19-sentabrda BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so'zlagan nutqi
2. Hasanova Nargiza Saidumarovna. "Yangi O'zbekistonda millatlararo totuvlik va dinlararo bag'rikenglik muhitini mustahkamlash" 2023. - 310 b
3. wikipedia.org sayti

